ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (druhého senátu)

7. září 2004*

Ve věci C-1/03,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 234 ES,

podaná Cour d'appel de Bruxelles (Belgie) rozhodnutím ze dne 3. prosince 2002, zapsaná do rejstříku Soudního dvora dne 3. ledna 2003, v trestním řízení před tímto soudem proti

Paulu Van de Walle,

Danielu Laurentovi,

Thierrymu Merschovi

a

* Jednací jazyk: francouzština.

Texaco Belgium SA,

za přítomnosti:

Région de Bruxelles-Capitale,

SOUDNÍ DVŮR (druhý senát),

ve složení C. W. A. Timmermans, předseda druhého senátu, J.-P. Puissochet (zpravodaj) a R. Schintgen, F. Macken a N. Colneric, soudci,

generální advokátka: J. Kokott,
vedoucí soudní kanceláře: R. Grass,

s přihlédnutím k písemné části řízení

s ohledem na vyjádření předložená:

— za P. Van de Walle, D. Laurenta a Texaco Belgium SA M. Mahieuem, avocat,

— za T. Mersche O. Kleesem, avocat,

— za Région de Bruxelles-Capitale E. Gilletem, L. Levim a P. Boucqueyem, avocats,

— za Komisi Evropských společenství F. Simonetti a M. Konstantinidisem, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generální advokátky na jednání konaném dne 29. ledna 2004,

vydává tento

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 1 písm. a), b) a c) směrnice Rady 75/442/EHS ze dne 15. července 1975 o odpadech (Úř. věst. L 194, s. 39; Zvl. vyd. 15/01, s. 23), ve znění směrnice Rady 91/156/EHS ze dne 18. března 1991 (Úř. věst. L 78, s. 32; Zvl. vyd. 15/02, s. 3, dále jen „směrnice 75/442").

2 Tato žádost byla předložena v rámci trestních stíhání zahájených vůči P. Van de Walle, D. Laurentovi a T. Merschovi, vedoucím pracovníkům společnosti Texaco Belgium SA (dále jen „Texaco"), jakož i vůči samotné společnosti Texaco (společně dále jen „P. Van de Walle a další"), kteří se v důsledku náhodného úniku uhlovodíků z čerpací stanice provozované pod označením této společnosti měli dopustit trestného činu opuštění odpadu.

Právní rámec

Právní úprava Společenství

3 Článek 1 směrnice 75/442 stanoví:

„Pro účely této směrnice se:

a) ‚odpadem' rozumí jakákoli látka nebo předmět spadající do kategorií uvedených v příloze I, kterých se držitel zbavuje, má v úmyslu se zbavit nebo se od něho požaduje, aby se jich zbavil;

[...]

b) ‚původcem' rozumí kdokoli, jehož činností vzniká odpad („prvotní původce") nebo kdokoli, kdo provádí předzpracování, směšování nebo jiné činnosti, jejichž výsledkem je změna charakteru nebo složení odpadů;

c) ‚držitelem' rozumí původce odpadu nebo fyzická nebo právnická osoba, která je vlastníkem odpadu [má odpad ve svém držení];

[...]"

4 Příloha I směrnice 75/442, nazvaná „Kategorie odpadů", zmiňuje ve svém bodě Q 4 „[l]átky náhodně rozsypané [vypuštěné], ztracené nebo znehodnocené nehodou, včetně všech látek, vybavení atd. znečištěných v důsledku uvedené nehody", ve svém bodě Q 7 „látky, které již neplní svou funkci (např. znečištěné kyseliny, rozpouštědla, vyčerpané kalicí soli atd.)", ve svém bodě Q 14 „produkty, pro které držitel nemá další využití (např. odpad ze zemědělství, domácností, úřadů, obchodů, dílen atd.)" a ve svém bodě Q 15 „kontaminované látky nebo produkty pocházející ze sanace půd".

5 Podle čl. 4 druhého pododstavce směrnice 75/442 „[č]lenské státy rovněž učiní nezbytná opatření pro zákaz svévolného opuštění [zákaz opuštění], nepovoleného ukládání a nekontrolovaného odstraňování odpadů".

6 Článek 8 směrnice 75/442 uvádí, že členské státy učiní nezbytná opatření, aby bylo zajištěno, že každý držitel odpadu s ním bude manipulovat prostřednictvím soukromé nebo veřejné organizace, která uskutečňuje operace spočívající v odstraňování nebo využití odpadů, nebo že tyto operace bude zabezpečovat sám.

7 Článek 15 směrnice 75/442 stanoví:

„Na základě zásady ‚znečišťovatel platí' musí náklady na odstraňování odpadů nést:

— držitel, který přenechá manipulaci s odpadem zařízení, které odpad sbírá, nebo podniku uvedenému v článku 9,

nebo

— předchozí držitelé nebo výrobce výrobku, z něhož odpad vznikl."

Vnitrostátní právní úprava

8 Vyhláška Conseil de la Région de Bruxelles-Capitale (Rada kraje Brusel-hlavní město) ze dne 7. března 1991 o předcházení vzniku odpadů a nakládání s nimi

(*Moniteur belge* ze dne 23. dubna 1991, dále jen „vyhláška ze dne 7. března 1991") ve svém čl. 2 odst. 1 vymezuje odpad jako „látku nebo předmět, kterých se držitel zbavuje, má v úmyslu se zbavit nebo se od něho požaduje, aby se jich zbavil".

9 Příloha I uvedené vyhlášky, která obsahuje seznam několika kategorií odpadů, zmiňuje v bodě Q 4 „látky náhodně vypuštěné, ztracené nebo znehodnocené nehodou, včetně všech látek, vybavení atd. znečištěných v důsledku uvedené nehody", v bodě Q 7 „látky, které již neplní svou funkci" a v bodě Q 12 „kontaminované látky".

10 Příloha III téže vyhlášky, nazvaná „Konstituenty, které dávají odpadům charakter nebezpečných odpadů", obsahuje oddíl C 51, který zmiňuje „uhlovodíky a jejich sloučeniny kyslíku, dusíku a síry, které nejsou specificky uvedeny v této příloze".

11 Článek 8 téže vyhlášky stanoví:

„Je zakázáno opustit odpad na veřejném nebo soukromém místě mimo stanoviště za tímto účelem schválená příslušným správním orgánem nebo jej opustit, aniž by byla dodržena ustanovení právních předpisů o odstraňování odpadů."

12 Článek 10 vyhlášky ze dne 7. března 1991 stanoví:

„Kdokoliv, kdo je původcem nebo držitelem odpadů, je povinen zajistit nebo nechat zajistit jejich odstranění v souladu s ustanoveními této vyhlášky, a to za podmínek způsobilých omezit negativní dopady na půdu, rostliny, živočichy, ovzduší a vody a obecně tak, aby nebylo zasaženo životní prostředí ani lidské zdraví.

Výkonná moc [Kraje Brusel-hlavní město] dohlíží na to, aby náklady na odstraňování odpadů nesl držitel odpadů, který přenechá manipulaci s nimi zařízení pro odstraňování odpadů, nebo, není-li tomu tak, předchozí držitelé nebo výrobce výrobku, z něhož odpad vznikl."

13 Článek 22 uvedené vyhlášky ze dne 7. března 1991 stanoví sankci pro každého, kdo opustí svůj vlastní odpad nebo odpad jiného v rozporu s článkem 8 téže vyhlášky.

Spor v původním řízení a předběžné otázky

14 Région de Bruxelles-Capitale (kraj Brusel-hlavní město) je vlastníkem budovy na adrese avenue du Pont de Luttre 132, Brusel (Belgie). Práce na rekonstrukci této budovy, které kraj prováděl za účelem zřízení střediska sociální pomoci, musely být přerušeny dne 18. ledna 1993, jelikož bylo objeveno, že do sklepení budovy prosakuje voda nasycená uhlovodíky směrem ode zdi oddělující tuto budovu od sousední budovy č. 134 v téže ulici, kde se v té době nacházela čerpací stanice provozovaná pod označením Texaco.

15 Tato čerpací stanice byla předmětem nájmu nebytových prostor uzavřeného mezi Texaco a vlastníkem prostor. Od roku 1988 byla provozována vedoucím čerpací stanice na základě „dohody o provozování", která stanovila, že parcela, budova, vybavení a provozní zařízení byly vedoucímu čerpací stanice dány k dispozici společností Texaco. Vedoucí čerpací stanice provozoval čerpací stanici na vlastní účet, avšak neměl právo provádět změny v prostorách bez předchozího písemného svolení společnosti Texaco, která zásobovala čerpací stanici ropnými produkty a mimoto si vyhradila kontrolu nad účetnictvím a zásobami.

16 Poté, co byl objeven únik uhlovodíků, který byl důsledkem vad na uskladňovacích zařízeních čerpací stanice, dospěla Texaco k názoru, že provozování stanice nadále již není možné, a rozhodla se s odvoláním na hrubé zavinění vedoucího čerpací stanice vypovědět v dubnu 1993 smlouvu o provozování čerpací stanice. Následně Texaco v červnu 1993 ukončila nájem nebytových prostor.

17 Texaco sice popřela jakoukoli svoji odpovědnost, avšak zároveň provedla sanační práce na půdě a vyměnila část uskladňovacích zařízení, která způsobila únik uhlovodíků. Počínaje květnem 1994 v lokalitě neprovedla žádné další zásahy. Kraj Brusel-hlavní město se domníval, že sanace nebyla dokončena, a financoval další sanační opatření, která považoval za nezbytná k provedení svého stavebního záměru.

18 Vzhledem k tomu, že se jevilo, že jednáním společnosti Texaco mohlo dojít k porušení vyhlášky ze dne 7. března 1991, zejména jejích článků 8, 10 a 22, bylo před Tribunal correctionnel de Bruxelles (Trestní soud v Bruselu) zahájeno stíhání P. Van de Walle, výkonného ředitele společnosti Texaco, D. Laurenta a T. Mersche, vedoucích pracovníků této společnosti, jakož i samotné společnosti Texaco jako

právnické osoby. Kraj Brusel-hlavní město byl účastníkem tohoto řízení jako poškozený. Rozsudkem ze dne 20. června 2001 soud obviněné osvobodil, zprostil Texaco obvinění a shledal, že není příslušný k rozhodnutí o nároku poškozeného.

19 Ministère public (státní zastupitelství) a poškozený proti tomuto rozsudku podali odvolání k předkládajícímu soudu.

20 Posledně uvedený měl za to, že článek 22 vyhlášky ze dne 7. března 1991 sankcionuje porušení povinností stanovených v článku 8 této vyhlášky, a nikoliv porušení požadavků jejího článku 10. Předkládající soud se tudíž domníval, že má-li být jednání obviněných postiženo sankcí za trestný čin podle výše uvedeného článku 22, musí být zkoumáno jako opuštění odpadu ve smyslu výše uvedeného článku 8. Uvedený soud zdůraznil, že Texaco se zásobováním čerpací stanice nezbavovalo svého odpadu a že dodaný benzín ani cisterny, které zůstaly zakopány v půdě po provedení sanačních prací touto společností nemohly představovat odpad ve smyslu čl. 2 odst. 1 téže vyhlášky ze dne 7. března 1991, tedy „látku nebo předmět, kterých se držitel zbavuje, má v úmyslu se zbavit nebo se od něho požaduje, aby se jich zbavil".

21 Naproti tomu se předkládající soud tázal, zda by spodní půda znečištěná v důsledku náhodného vypuštění uhlovodíků nemohla být považována za odpad, a uvedl, že pochybuje, že by tato kvalifikace byla možná, pakliže předmětná zemina nebyla vykopána a upravována. Rovněž poukázal na to, že v právní nauce se vyskytují rozdílné názory na to, zda náhodné vypuštění produktu, které znečišťuje půdu, lze postavit naroveň opuštění odpadu.

22 S poukazem na to, že vymezení „odpadu" podle čl. 2 odst. 1 vyhlášky ze dne 7. března 1991 bylo doslova převzato ze směrnice 75/442 a že příloha I této vyhlášky, která obsahuje seznam kategorií odpadů, přejímá výrazy obsažené v příloze k výše uvedené směrnici, se Cour d'appel de Bruxelles rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující otázky:

„1) Musí být čl. 1 [písm.] a) směrnice [...] 75/442 [...], který vymezuje pojem odpadu jako ‚jakoukoli látku nebo předmět spadající do kategorií uvedených v příloze I, kterých se držitel zbavuje, má v úmyslu se zbavit nebo se od něho na základě platných vnitrostátních právních předpisů požaduje, aby se jich zbavil', a čl. 1 [písm.] b) a čl. 1 [písm.] c) téže směrnice, v nichž je vymezen původce odpadů jako ‚kdokoli, jehož činností vzniká odpad (‚prvotní původce'), nebo kdokoli, kdo provádí předzpracování, směšování nebo jiné činnosti, jejichž výsledkem je změna charakteru nebo složení odpadů', a držitel jako ‚původce odpadu nebo fyzická nebo právnická osoba, která má odpad ve svém držení', vykládány tak, že mohou být použitelné na ropný podnik, který vyrábí uhlovodíky a prodává je vedoucímu čerpací stanice, který provozuje některou z jeho čerpacích stanic na základě smlouvy o nezávislém provozování s [vyloučením] jakéhokoli vztahu podřízenosti vůči němu, v případě, že tyto uhlovodíky prosakují do půdy, a tím způsobují znečištění zeminy a podzemních vod?

2) Je třeba se naopak domnívat, že kvalifikace odpadů ve smyslu výše uvedených ustanovení se použije pouze v případě, že takto znečištěná zemina je vykopána?"

K předběžným otázkám

23 Oběma svými otázkami, které je třeba zkoumat společně, se předkládající soud táže jednak, zda mohou být neúmyslně vypuštěné uhlovodíky, které způsobí znečištění zeminy a podzemních vod, považovány za odpad ve smyslu čl. 1 písm. a) směrnice 75/442 a zda může být takto znečištěná zemina rovněž kvalifikována jako odpad ve smyslu téhož ustanovení, a to i v případě, že tato zemina nebyla vykopána, a jednak, zda za takových okolností, jaké jsou dány ve sporu v původním řízení, může být ropná společnost, která zásobuje čerpací stanici, považována za původce nebo držitele případného odpadu ve smyslu čl. 1 písm. b) a c) výše uvedené směrnice.

Vyjádření předložená Soudnímu dvoru

24 Kraj Brusel-hlavní město se domnívá, že Texaco odpovídá vymezení „držitele odpadů", jelikož tato společnost zprvu měla uhlovodíky v držení, dodávala je čerpací stanici, vykonávala přísný dozor nad činností stanice a provedla vyčerpání spodních vod za účelem vyčištění znečištěné zeminy.

25 Tyto uhlovodíky se vymykají kvalifikaci jako odpad pouze do okamžiku, kdy se jich čerpací stanice z jakéhokoliv důvodu zbaví, a počínaje tímto okamžikem se stávají odpadem, a to i pro podnik, jakým je Texaco, který je vyrobil a dodal.

26 Za držitele odpadů ve smyslu směrnice 75/442 by tudíž měl být považován ropný podnik, který vyrobil a prodal výrobky, z nichž se stal odpad, pokud měl přístup k místu, kde se tyto odpady nacházely, nebo pokud mu příslušelo právo rozhodovat o obchodním vedení jeho zákazníka nebo kontrolovat zařízení pro uskladňování tohoto výrobku, které způsobilo jeho vypuštění do zeminy a do podzemních vod. Držitelem odpadů je *a fortiori* ropný podnik, který skutečně nakládal s částí těchto odpadů.

27 Pokud jde o uhlovodíky, které jsou předmětem sporu v původním řízení a které unikly z nádrží čerpací stanice, jejich původce nebo jejich držitel se jich zbavil. Tyto uhlovodíky jsou výslovně zmíněny v bodě Q 4 přílohy I směrnice 75/442 a jedná se mimoto o nebezpečné odpady. Musí být tedy analyzovány jako odpady ve smyslu této směrnice.

28 Půdu znečištěnou těmito uhlovodíky je rovněž třeba kvalifikovat jako odpad. To vyplývá současně ze znění bodů Q 5, Q 12 a Q 13 uvedené přílohy a z povinnosti držitele těchto látek se jich zbavit.

29 Taková povinnost vyplývá zvláště z cílů ochrany lidského zdraví a životního prostředí, které sleduje směrnice 75/442, čehož by nebylo dosaženo, pokud by držitel nebo původce odpadů neměl povinnost se zbavit kontaminované zeminy nebo pokud by se omezil na zakopání kontaminovaných látek v půdě.

30 Podle P. Van de Walle a dalších odevzdávala Texaco ropné výrobky v bezpečném stavu při jejich prodeji čerpací stanici, což je operace, na kterou nelze nahlížet jako na operaci, při níž vznikají odpady nebo která vyjadřuje úmysl zbavit se odpadů.

31 Pan Van de Walle a další mají za to, že pokud zákonodárce Společenství vymezil odpad jako jakoukoliv látku, které se držitel „zbavuje, má v úmyslu zbavit nebo se od něho požaduje, aby se jí zbavil", zamýšlel kromě objektivního znaku (totiž zařazení odpadu do katalogu v závislosti na jeho vlastnostech a jeho stupni toxicity) zahrnout též subjektivní znak, protože mířil pouze na situace, kdy se na straně držitele vyskytuje činnost, úmysl nebo povinnost spočívající ve zbavení se odpadů, ať již jejich odstraněním nebo využitím.

32 Zvláštnost sporu v původním řízení tkví ve skutečnosti, že společnosti Texaco ani vedoucímu čerpací stanice nebylo známo, ani si nebyli vědomi toho, že uhlovodíky unikly z nádrží a pronikly do okolních vod a zeminy. Za těchto podmínek nelze identifikovat žádnou činnost, úmysl nebo povinnost spočívající ve zbavení se těchto látek.

33 Mimoto bylo společnosti Texaco přikázáno dekontaminovat lokalitu teprve v lednu 1993 poté, co byl objeven únik uhlovodíků. Tento úřední příkaz, který byl svévolný, měl být určen provozovateli čerpací stanice, který co by její nezávislý vedoucí měl být považován za jedinou osobu povinnou zbavit se těchto látek. Společnost Texaco ostatně nikdy nepřestala zdůrazňovat, že práce, které provedla, na sanaci půdy nepředstavují „uznání žádných skutečností, které by jí mohly být na újmu".

34 Pokud jde o pojmy „původce" nebo „držitele" odpadů ve smyslu práva Společenství, uplatňují P. Van de Walle a další, že znění předběžné otázky a odůvodnění předkládacího rozsudku umožňují domnívat se, že Cour d'appel de Bruxelles má za to, že společnost Texaco není původcem ani držitelem sporných odpadů a že tento soud se nezajímá o tyto pojmy, avšak pouze o to, aby Soudní dvůr vymezil pojem odpadu.

35 Pan Van de Walle a další tudíž pouze podpůrně pro případ, že by Soudní dvůr měl za to, že musí zkoumat pojmy „držitele" a „původce", zdůrazňuje, že Texaco nečinila nic jiného než, že čerpací stanici dodávala výrobky v bezpečném stavu, a tudíž nezpůsobila existenci, vytvoření ani vznik odpadů. V případě nevyužitých výrobků je totiž původcem odpadů ten, kdo tyto výrobky dále již nevyužívá, a nikoliv ten, kdo je zprvu dodal. Pouze vedoucí čerpací stanice by tudíž měl být případně pokládán za původce odpadů a kromě toho za jejich držitele.

36 V tomto ohledu vyplývá z vícero ustanovení dohody o provozování čerpací stanice, zejména z jejího čl. 6 odst. 10, že vedoucí čerpací stanice nesl plnou odpovědnost jako provozovatel a nezávislý podnikatel a že jedině on sám byl odpovědný za škody způsobené třetím osobám v důsledku jeho činnosti. Článek 2 této dohody stanovil, že provozování čerpací stanice je „svěřeno" společností Texaco vedoucímu čerpací stanice. Podle čl. 6 odst. 2 této dohody měl vedoucí čerpací stanice povinnost „udržovat majetek jemu [svěřený] v bezvadném stavu a na [své] vlastní náklady" a každý den prověřovat řádné fungování čerpadel a dalšího vybavení a okamžitě společnosti Texaco oznámit zamýšlené opravy. Podle článku 5 téže dohody byly zásoby „plně ve vlastnictví [vedoucího čerpací stanice]", který byl povinen za ně převzít „plnou odpovědnost".

37 Podle Komise vyplývá z bodu Q 4 přílohy I směrnice 75/442, který zmiňuje „látky náhodně vypuštěné, ztracené nebo znehodnocené nehodou", že zákonodárce Společenství se výslovně rozhodl, že tato směrnice se má vztahovat na případ, kdy se držitel odpadu zbavuje tohoto odpadu náhodným způsobem. Toto není neslučitelné s článkem 1 této směrnice, který nespecifikuje, zda činnost spočívající ve „zbavení se" musí být „vědomá", či nikoliv. Původce nemusí ani zjistit, jako je tomu ve sporu v původním řízení, že se nějakého výrobku zbavuje.

38 Stejně tak formulace výše uvedeného bodu Q 4, který rovněž zmiňuje „všechny látky, vybavení atd. znečištěné v důsledku uvedené nehody", ukazuje, že směrnice 75/442 staví látky znečištěné odpady naroveň odpadům, aby tak bylo zajištěno, že v případě náhodného vypuštění látek představujících tyto odpady držitel těchto látek tyto znečištěné látky nebo předměty neopustí, ale ponese odpovědnost za jejich odstranění.

39 Naproti tomu půda kontaminovaná v důsledku náhodného vypuštění uhlovodíků, která je stejně jako voda a ovzduší součástí životního prostředí, se nehodí k operacím využití nebo odstranění podle této směrnice a může být pouze předmětem dekontaminace. Zpravidla by tudíž půda kontaminovaná odpady sama o sobě neměla být považována za odpad.

40 Odlišný závěr je však nevyhnutelný, pokud musí být půda za účelem své dekontaminace odvezena. V takovém případě není již půda, jakmile je vykopána, prvkem prostředí, ale movitou věcí, kterou protože je smíšena s náhodně vypuštěnými látkami kvalifikovanými jako odpad, lze těmto odpadům postavit naroveň.

41 Konečně za „původce" náhodně vypuštěných uhlovodíků by měla být považována osoba, která je měla ve svém držení v okamžiku, kdy se z nich stal odpad, v projednávaném případě tedy vedoucí čerpací stanice, který je zakoupil od společnosti Texaco. Z těchto látek se stal odpad jejich únikem z nádrží. Ropný podnik je sice výrobcem uhlovodíků, ale náhodný „vznik" odpadů způsobil pouze maloobchodní prodejce v rámci své činnosti.

Odpověď Soudního dvora

42 V čl. 1 písm. a) směrnice 75/442 jsou odpady vymezeny jako „jakákoli látka nebo předmět spadající do kategorií uvedených v příloze I, kterých se držitel zbavuje, má v úmyslu se zbavit [...]". Výše uvedená příloha toto vymezení blíže specifikuje a ilustruje tím, že předkládá seznamy látek a předmětů, které mohou být kvalifikovány jako odpad. Je však pouze orientační povahy, jelikož kvalifikace odpadu vyplývá především z chování držitele a z významu výrazu „zbavit se" (viz v tomto smyslu rozsudky ze dne 18. prosince 1997, Inter-Environnement Wallonie, C-129/96, Recueil, s. I-7411, bod 26, a ze dne 18. dubna 2002, Palin Granit a Vehmassalon kansanterveystyön kuntayhtymän hallitus, C-9/00, Recueil, s. I-3533, bod 22).

43 Okolnost, že příloha I směrnice 75/442, nazvaná „[k]ategorie odpadů", ve svém bodě Q 4 zmiňuje „[l]átky náhodně vypuštěné, ztracené nebo znehodnocené nehodou, včetně všech látek, vybavení atd. znečištěných v důsledku uvedené nehody", tudíž představuje pouze určitý ukazatel, že takové látky jsou zahrnuty do rozsahu působnosti pojmu odpadů. Sama o sobě neumožňuje kvalifikovat jako odpady náhodně vypuštěné uhlovodíky, které způsobily znečištění zeminy a podzemních vod.

44 Za těchto podmínek je nutno zkoumat, zda toto náhodné vypuštění uhlovodíků je akt, kterým se jich držitel „zbavuje".

45 Především, jak již Soudní dvůr rozhodl, sloveso „zbavit se" musí být vykládáno ve světle cíle směrnice 75/442, kterým je podle jejího třetího bodu odůvodnění ochrana lidského zdraví a životního prostředí před škodlivými vlivy sběru, přepravy, zpracování, skladování a skládkování odpadů, jakož i ve světle čl. 174 odst. 2 ES, který stanoví, že politika Společenství v oblasti životního prostředí je zaměřena na vysokou úroveň ochrany a je založena na zásadách obezřetnosti a prevence. Sloveso „zbavit se", které určuje oblast působnosti pojmu odpadů, by tedy nemělo být vykládáno restriktivním způsobem (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 15. června 2000, ARCO Chemie Nederland a další, C-418/97 a C-419/97, Recueil, s. I-4475, body 36 až 40).

46 Dále v případě, že dotyčná látka nebo předmět představují výrobní reziduum, tedy výrobek, který sám o sobě nebyl požadován pro následné použití a který držitel nemůže bez předchozího zpracování znovu použít za hospodářsky výhodných podmínek, musí být považovány za zátěž, které se držitel „zbavuje" (viz v tomto smyslu rozsudek Palin Granit a Vehmassalon kansanterveystyön kuntayhtymän hallitus, body 32 až 37).

47 Je zřejmé, že náhodně vypuštěné uhlovodíky, které způsobí znečištění zeminy a podzemních vod, nepředstavují výrobek, který by byl znovu použitelný bez zpracování. Jejich uvedení na trh je totiž velmi nejisté a za předpokladu, že takové uvedení na trh by ještě bylo myslitelné, předpokládá předchozí operace, které nejsou hospodářsky výhodné pro jejich držitele. Tyto uhlovodíky tudíž představují látky, které posledně uvedený nemá v úmyslu vyrábět a jichž se „zbavuje", byť i neúmyslně, při příležitosti výrobních či distribučních operací, které se jich týkají.

48 Konečně směrnice 75/442 by byla zčásti zbavena svého účinku, pokud by uhlovodíky, které způsobí znečištění, nebyly považovány za odpad, a to pouze z toho důvodu, že došlo k jejich náhodnému vypuštění. Článek 4 této směrnice stanoví mimo jiné, že členské státy přijmou nezbytná opatření, aby zajistily, že odpady se budou využívat nebo odstraňovat bez ohrožení lidského zdraví, „bez ohrožení vod, ovzduší, půdy, rostlin a živočichů" a „pro zákaz [...] opuštění, nepovoleného ukládání nebo nekontrolovaného odstranění odpadů". Podle článku 8 téže směrnice členské státy učiní nezbytná opatření, aby bylo zajištěno, že každý držitel odpadu s ním bude manipulovat prostřednictvím subjektu pověřeného jeho využitím nebo zpracováním nebo tyto operace zajistí sám. Článek 15 výše uvedené směrnice určuje subjekt, který musí nést náklady na odstraňování odpadů, a to „na základě zásady ‚znečišťovatel platí'"

49 Pokud by na uhlovodíky, které způsobí znečištění, nebylo nahlíženo jako na odpady z důvodu, že nebyly vypuštěny úmyslně, jejich držitel by byl vyňat z povinností, které mu mají členské státy dle směrnice 75/442 uložit, v rozporu se zákazem opuštění, nepovoleného ukládání a nekontrolovaného odstraňování odpadů.

50 Z výše uvedeného vyplývá, že držitel uhlovodíků, u nichž došlo k náhodnému vypuštění a které znečistily zeminu a podzemní vody, se „zbavuje" těchto látek, které v důsledku toho musí být kvalifikovány jako odpad ve smyslu směrnice 75/442.

51 Je třeba upřesnit, že náhodně vypuštěné uhlovodíky jsou mimoto považovány za nebezpečný odpad v souladu se směrnicí Rady 91/689/EHS ze dne 12. prosince 1991 o nebezpečném odpadu (Úř. věst. L 377, s. 20; Zvl. vyd. 15/02, s. 78) a rozhodnutím Rady 94/904/ES ze dne 22. prosince 1994, jímž se na základě čl. 1 odst. 4 směrnice 91/689 stanoví seznam nebezpečného odpadu (Úř. věst. L 356, s. 14).

52 Tutéž kvalifikaci „odpadu" ve smyslu směrnice 75/442 je nutno přijmout pro půdu kontaminovanou v důsledku náhodného vypuštění uhlovodíků. V takovém případě totiž nejsou uhlovodíky oddělitelné od zeminy, kterou znečistily, a mohou být využity nebo odstraněny pouze tehdy, pokud tato zemina je rovněž předmětem operací nezbytných k dekontaminaci. Toto je jediný výklad, který zaručuje, aby bylo dbáno na cíle ochrany přírodního prostředí a zákazu opuštění odpadu, které sleduje tato směrnice. Tento výklad je plně v souladu s účelem této směrnice, jejíž bod Q 4 přílohy I zmiňuje, jak již bylo připomenuto, mezi látkami nebo předměty, které mohou být považovány za odpad, „všechny látky, vybavení atd. znečištěné v důsledku [náhodného vypuštění těchto látek, jejich ztráty nebo znehodnocení nehodou]". Kvalifikace odpadu, pokud jde o zeminu znečištěnou uhlovodíky, tudíž skutečně záleží na povinnosti, kterou má osoba, jež způsobila náhodné vypuštění těchto látek, zbavit se jich. Nemůže být výsledkem použití vnitrostátních předpisů, jimiž se řídí podmínky využívání, ochrany a dekontaminace zeminy, u níž došlo k vypuštění.

53 Vzhledem k tomu, že znečištěná zemina je považována za odpad již v důsledku té pouhé skutečnosti, že byla náhodně znečištěna uhlovodíky, její kvalifikace jako odpad nezávisí na provedení jiných operací, ke kterým bude její držitel povinen nebo které se rozhodne provést. Okolnost, že tato zemina není vykopána, tudíž nemá žádný význam pro její kvalifikaci jako odpad.

54 Pokud jde o otázku, zda za takových okolností, jaké jsou dány ve sporu v původním řízení, může být ropná společnost, která zásobuje čerpací stanici, považována za původce nebo držitele odpadů ve smyslu čl. 1 písm. b) a c) výše uvedené směrnice, je třeba především připomenout, že v rámci rozdělení úkolů stanoveného článkem 234 ES přísluší předkládajícímu soudu, aby použil pravidla práva Společenství, jejichž výklad podává Soudní dvůr, na konkrétní případ, který mu byl předložen (viz rozsudek ze dne 8. února 1990, Shipping and Forwarding Enterprise Safe, C-320/88, Recueil, s. I-285, bod 11).

55 Čl. 1 písm. c) směrnice 75/442 stanoví, že držitelem se rozumí „původce odpadu nebo fyzická nebo právnická osoba, která [má odpad v držení]". Tato směrnice tudíž podává široké vymezení pojmu držitele, když nespecifikuje, zda povinnosti k odstranění nebo využití odpadu zatěžují zpravidla původce odpadu nebo osobu, která má odpad v držení, totiž vlastníka nebo držitele.

56 Na základě článku 8 směrnice 75/442 jsou tyto povinnosti, které jsou protějškem zákazu opuštění, nedovoleného ukládání a nekontrolovaného odstraňování odpadů podle článku 4 téže směrnice, uloženy „každému držiteli odpadu".

57 Mimoto článek 15 směrnice 75/442 stanoví, že na základě zásady „znečišťovatel platí" musí náklady na odstraňování odpadu nést držitel, který přenechá manipulaci s odpadem subjektu pověřenému k jejich odstraňování, nebo předchozí držitelé nebo výrobci výrobku, z něhož odpad vznikl. Tato směrnice tudíž nevylučuje, aby odpovědnost za náklady v určitých případech nesl jeden nebo více předchozích držitelů, tedy jedna nebo více fyzických či právnických osob, která není původcem odpadu, ani osobou, která má odpad v držení.

58 Z ustanovení uvedených ve třech předcházejících bodech tohoto rozsudku vyplývá, že směrnice 75/442 rozlišuje mezi věcným provedením operací spočívajících ve využití nebo odstranění odpadu, za jejichž provedení ukládá odpovědnost každému „držiteli odpadu", ať již se jedná o původce odpadu nebo o osobu, která má odpad ve svém držení, a finanční odpovědností za výše uvedené operace, kterou na základě zásady „znečišťovatel platí" ukládá osobám, které vznik odpadu způsobily, ať již se jedná o držitele nebo předchozí držitele odpadu či dokonce i výrobce výrobku, z něhož odpad vznikl.

59 Uhlovodíky náhodně vypuštěné v důsledku jejich úniku z uskladňovacích zařízení čerpací stanice byly posledně uvedenou zakoupeny pro potřeby jejího provozování. Má je tudíž ve svém držení vedoucí této čerpací stanice. Kromě toho to byl právě posledně uvedený, který je pro potřeby její činnosti uskladňoval v době, kdy se z nich stal odpad, a který tudíž může být považován za osobu, „jejíž činností vznikl odpad", ve smyslu čl. 1 písm. b) směrnice 75/442. Za těchto podmínek, jelikož je současně osobou, která tento odpad má ve svém držení, a jeho původcem, musí být vedoucí čerpací stanice považován za jejich držitele ve smyslu čl. 1 písm. c) směrnice 75/442.

60 Pokud by však ve sporu v původním řízení s ohledem na skutečnosti, které je schopen posoudit pouze předkládající soud, vyšlo najevo, že příčinu špatného stavu uskladňovacích zařízení čerpací stanice a úniku uhlovodíků lze spatřovat v nedodržení smluvních povinností ropného podniku zásobujícího tuto čerpací stanici nebo v různých jednáních, která jsou způsobilá založit odpovědnost tohoto podniku, bylo by možno se domnívat, že v důsledku jednání ropného podniku jeho „činností vznikl odpad" ve smyslu čl. 1 písm. b) směrnice 75/442, a že tento podnik tudíž může být považován za držitele tohoto odpadu.

61 S ohledem na výše uvedené je třeba odpovědět předkládajícímu soudu tak, že neúmyslně vypuštěné uhlovodíky, které způsobily znečištění zeminy a podzemních vod, jsou odpadem ve smyslu čl. 1 písm. a) směrnice 75/442. Tak tomu je rovněž i u zeminy znečištěné uhlovodíky, včetně případů, kdy tato zemina nebyla vykopána. Za okolností, jaké jsou dány v původním řízení, může být ropná společnost zásobující čerpací stanici považována za držitele tohoto odpadu ve smyslu čl. 1 písm. c) směrnice 75/442 pouze tehdy, lze-li příčinu úniku uhlovodíků z uskladňovacích zařízení čerpací stanice, který způsobil vznik odpadu, spatřovat v chování tohoto podniku.

K nákladům řízení

62 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení vzhledem ke sporu probíhajícímu před vnitrostátním soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (druhý senát) rozhodl takto:

Neúmyslně vypuštěné uhlovodíky, které způsobily znečištění zeminy a podzemních vod, jsou odpadem ve smyslu čl. 1 písm. a) směrnice Rady 75/442/EHS ze dne 15. července 1975 o odpadech, ve znění směrnice Rady 91/156/EHS ze dne 18. března 1991. Tak tomu je rovněž i u zeminy znečištěné uhlovodíky, včetně případů, kdy tato zemina nebyla vykopána. Za okolností, jaké jsou dány v původním řízení, může být ropná společnost zásobující čerpací stanici považována za držitele tohoto odpadu ve smyslu čl. 1 písm. c) směrnice 75/442 pouze tehdy, lze-li příčinu úniku uhlovodíků z uskladňovacích zařízení čerpací stanice, který způsobil vznik odpadu, spatřovat v chování tohoto podniku.

Podpisy.